

Стахєєва Г.О.*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗАБОРОНУ КОНКУРЕНЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНОГО АСПЕКТУ КОНЦЕНТРАЦІЇ: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

Annotation. The paper presents an overview of the legal framework particularities of the non-compete clause in the EU as an integral part of economic concentrations. The substantial difference between the European and Ukrainian approaches to this issue is closely examined.

Концентрація, що може здійснюватися шляхом створення, злиття, ліквідації підприємств, переходу прав власності, управління або користування майном, набуття одним підприємством прямого або опосередкованого контролю над іншим, є невід'ємним елементом сучасного підприємницького життя, адже економічна концентрація сприяє підвищенню ефективності виробництва, відкриває нові ринки, надає ширший вибір товарів для споживачів тощо. Разом з тим, концентрація підприємств, якщо вона здійснюється із порушенням вимог до її проведення, може становити загрозу існування «здорової» конкуренції, а отже і добробуту споживачів, створюючи сприятливі передумови для утворення монополій, зловживання ринковою владою великими компаніями у ключових галузях економіки. Саме тому, законодавство ЄС та України встановлюють порядок отримання попереднього дозволу антимонопольного органу на здійснення концентрації за певних умов.

Слід зазначити, що одним з основних завдань для України в рамках політики євроінтеграції є розробка конкурентного законодавства і режиму контролю, що відповідають існуючому в ЄС [1]. І хоча на сьогодні вже досягнуто певних позитивних результатів в сфері приведення антимонопольного законодавства України у відповідність до європейського, все ж певні невідповідності та прогалини ще залишаються. Це, зокрема, стосується такого аспекту, як положення про заборону конкуренції або *non-compete clause*. Учасники концентрації вдаються до включення до угод, на умовах яких здійснюється концентрація, положення про заборону конкуренції з метою отримання гарантії того, що продавець протягом певного періоду не вийде на той же географічний ринок з тим же товаром, що і покупець, і таким чином не зменшить вартість об'єкта придбання [2]. Таким чином, положення про заборону конкуренції є необхідною умовою концентрації, проте законодавство України про захист економічної конкуренції, на відміну від законодавства ЄС, не врегульовує питання юридичної природи та особливостей його застосування.

Крім того, на сьогоднішній день питання правової природи положення про заборону конкуренції в Україні та ЄС майже зовсім не досліджено у вітчизняній науці антимонопольного права. Більшість робіт українських науковців, наприклад, А. Пендак, О. Юлдашева, З. Борисенко, Т. Удалова, Б. Шмуклермана, О. Дубчак, В. Підлісного, Ю. Раздівського, С. Чегрінця, стосуються загальних питань правового регулювання кон-

* аспірант кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.ю.н., проф. Муравйов В.І.

центрації підприємств. Певні аспекти безпосередньої проблематики регулювання положення про заборону конкуренції висвітлено у роботах Р. Челлі та М. Гренфел [3]; Є.Н. Варона, А.Ф. Галарза, Ж. Ф. Креспо, Ж. Б. Алонсо [4], Дж. Фул та А. Нікпей [5], Т. Тимченко [6].

Для того, щоб краще зрозуміти сутність проблеми правового регулювання положення про заборону конкуренції в законодавстві України, слід детально проаналізувати та порівняти практику ЄС та України з цього питання. Саме тому, метою даної роботи є огляд сучасного правового регулювання положення про заборону конкуренції в ЄС та формування на цій основі пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання положення про заборону конкуренції в Україні. Слід зазначити, що положення про заборону конкуренції можна знайти не лише в договорах купівлі-продажу бізнесу, але й в угодах про передачу прав інтелектуальної власності, про дистрибуцію, про ведення спільної діяльності тощо. Однак в даній роботі аналізується лише положення про заборону конкуренції, що є невід'ємною частиною угод про концентрацію.

Практика ЄС

Як зазначають Е. Варона, А. Галарза та Дж. Креспо, положення про заборону конкуренції є звичним явищем для угод про концентрацію [4; 312]. Положення про заборону конкуренції за правом ЄС підпадає під категорію обмежень, які можуть прямо стосуватися концентрації та бути необхідними для її здійснення. Відповідно до ст. 6(1)(б), ст. 8(1) та ст. 8(2) Регламенту Ради ЄС № 139/2004 про контроль за концентраціями [7], рішення Комісії ЄС про надання дозволу на концентрацію автоматично охоплює положення про заборону конкуренції, що є необхідним для здійснення такої концентрації [5; 515]. Іншими словами, якщо Комісія ЄС надала дозвіл на концентрацію, положення про заборону конкуренції, за умови, що воно прямо стосується концентрації та є необхідним для її здійснення, також буде вважатися таким, що не обмежує конкуренцію на ринку, а отже є дозволеним. За таких обставин, жодного окремого аналізу положення про заборону конкуренції Комісією ЄС щодо його сумісності із конкуренцією на ринку не потрібно [8; п.2]. Обов'язок оцінити та переконатися в тому, що положення про заборону конкуренції не обмежуватиме конкуренції ринку, покладається на самих учасників концентрації. Такий підхід – *self-assessment approach* або самостійна оцінка учасниками концентрації відповідності положення про заборону конкуренції із конкуренцією на внутрішньому ринку ЄС - повністю відповідає вимогам ст. 101 та ст. 102 Договору про функціонування Європейського Союзу та передбачений Регламентом 1/2003 [9]. Разом з тим, це не позбавляє Комісію ЄС права провести самостійне розслідування за певних обставин. Згідно ст. 21 Регламенту 1/2003 Комісія ЄС може на прохання зацікавленої сторони здійснити аналіз такого положення та зробити висновок стосовно того, чи є певне положення про заборону конкуренції необхідним для здійснення концентрації.

Положення про заборону конкуренції в угодах купівлі-продажу бізнесу. Слід зазначити, що положення про заборону конкуренції може бути як на користь покупця, так і продавця. Хоча на практиці найчастіше саме покупець потребує певного захисту від конкуренції з боку продавця після здійснення концентрації. Покупець має право на отримання певних гарантій того, що він/вона матиме повну вигоду від придбаного бізнесу [10]. Продавець в такому випадку повинен надати покупцеві достатній рівень захисту від конкуренції для того, щоб це було можливим. Тому, обмеження, які певним чином надають перевагу продавцеві, за звичай, вважаються або такими, що не прямо стосуються концентрації та не є необхідними для здійснення концентрації [11], а отже є забороненими, або ж термін дії таких обмежень повинен бути меншим, ніж у випадку, коли обмеження діє на користь продавця [12].

В праві ЄС основним критерієм «проконкурентного» положення про заборону конкуренції є його пряме відношення до концентрації. Положення про заборону конкуренції має бути необхідним для здійснення концентрації, тобто таким, без якого не можна було очікувати, що трансакція взагалі завершиться. На думку Р. Челлі та М. Гренфелл [3; 126], положення про заборону конкуренції є необхідним для здійснення концентрації тоді, коли без нього концентрація була б неможливою або здійснювалася на менш чітких умовах, за значно вищу ціну, за набагато довший час або ж із значно меншою вірогідністю її успіху. Оцінюючи необхідність положення про заборону конкуренції для концентрації, Комісія ЄС звертає увагу не тільки на зміст положення, але й на те, чи таке обмеження конкуренції є пропорційним, тобто співмірним із поставленою метою та необхідним для її досягнення. Так, згідно пункту 19 Повідомлення Комісії ЄС щодо обмежень, що прямо стосуються та необхідні для здійснення концентрації (надалі – Повідомлення Комісії ЄС) [8], положення про заборону конкуренції повинно бути пропорційним цілям, які воно переслідує. Комісія ЄС повинна переконатися в тому, що часові та просторові межі дії положення про заборону конкуренції не перевищують того, що дійсно потрібно для успішного завершення концентрації. Тому важливо, щоб дія такого положення не перевищувала трьох років у випадку, коли концентрація передбачає передачу від продавця покупцеві споживчої лояльності, що виникла внаслідок гудвілу, тобто ділової репутації, нематеріальних активів об'єкта придбання, а також його ноу-хау, тобто знань і досвіду технічного, виробничого, наукового чи іншого характеру, що ще не стали загальним надбанням, але використовуються на практиці таким підприємством. У випадку, коли мова йде лише про передачу гудвілу, строк дії положення про заборону конкуренції не може перевищувати двох років [8; п.20]. Коли захисту потребує лише ноу-хау, термін дії положення про заборону конкуренції не повинен перевищувати трьох років [13]. Слід зазначити, що раніше термін дії положення про заборону конкуренції на практиці не міг перевищувати п'яти [14] та двох років, відповідно. Таким чином, сьогодні термін дії положення про заборону конкуренції, що вважається необхідним для захисту ноу-хау, яке переходить у власність покупця, значно зменшився. Хоча, цей період може бути збільшений за певних обставин [15].

Так, як свідчить практика, Комісія ЄС в окремих випадках дозволяє подовжену дію положення про заборону конкуренції. Зокрема, у рішенні Комісії ЄС від 27 липня 1995 року по справі RWE-DEA/Enichem Augusta [16], Комісія ЄС, зважаючи на аргументи сторін, схвалила положення про заборону конкуренції строком на сім років. Іншим прикладом може бути рішення Комісії ЄС від 1 вересня 2000 року по справі Volvo/Renault V.I. [17], де Комісія ЄС дозволила учасникам концентрації ввести в дію положення про заборону конкуренції терміном на п'ять років, зважаючи на досить високий рівень лояльності покупців на відповідному ринку учасників концентрації та тривалий життєвий цикл вантажних авто. В рішенні по справі Delphi Automotive Systems/Lucas Diesel [18], Комісія ЄС не мала заперечень проти положення про заборону конкуренції, відповідно до якого продавець погодився протягом п'яти років не конкурувати з бізнесом, що був придбаний покупцем, в межах території, на якій продавець здійснював свою діяльність до продажу. Подовжену дію положення про заборону конкуренції було обґрунтовано необхідністю покупця пристосуватися до нових технологій. Комісія ЄС також погодилася з учасниками концентрації у рішенні по справі Kodak/Imation [19], що подовжений термін дії положення про заборону конкуренції до п'яти років був необхідним для того, щоб покупець отримав повну вигоду від придбаного бізнесу. Акцент також був зроблений на тому, що концентрація включає в себе передачу гудвілу та ноу-хау.

Варто відзначити, що поряд із часовими обмеженнями дії, просторові (географічні) межі дії положення про заборону конкуренції також повинні бути визначеними. Дія по-

ложення про заборону конкуренції, за загальним правилом, повинна обмежуватися територією, на якій продавець пропонував відповідну продукцію чи послуги до моменту здійснення концентрації [20], адже не має необхідності захищати покупця від конкуренції на географічному ринку, де продавець не здійснював діяльності. Хоча географічні межі можуть включати в себе й ті ринки, на які продавець планував розширення, але лише за умови, що певні кроки в цьому напрямку вже були ним зроблені. Наприклад, в рішенні по справі *Tesco/Catteau* [21] просторова дія положення про заборону конкуренції була обмежена територією, на якій придбана компанія здійснювала свою діяльність. У справі *Birmingham International Airport* [22] Комісія ЄС не заперечувала проти положення про заборону конкуренції у вигляді зобов'язання материнських компаній не здійснювати діяльність або не управляти аеропортами, що знаходилися під впливом компанії, яка контролювалася спільним підприємством (Birmingham Airport). Разом з тим, Комісія ЄС не дозволила схоже зобов'язання стосовно таких аеропортів, як Manchester, Heathrow, Gatwick, Stansted та Luton, діяльність яких майже не перетиналася із зацікавленими компаніями або взагалі їх не стосувалася.

Слід наголосити на тому, що таке ж обмеження дії положення про заборону конкуренції стосується і ринку товарів та послуг, що становлять основний вид діяльності підприємства - об'єкта концентрації. Так, наприклад, в справі *EDF/South Western Electricity* [23] сторони домовились, що продавець не конкуруватиме з проданим бізнесом на території, що була ширшою за ту, на якій проданий бізнес здійснював свою діяльність (компанії хотіли застосувати положення про заборону конкуренції на всій території Сполученого Королівства Великої Британії), проте Комісія ЄС обмежила сферу дії положення про заборону конкуренції географічним ринком діяльності проданої компанії (Англія та Уельс). Так само в рішенні по справі *Bayer/Lyondell* [24] Комісія ЄС постановила, що не є необхідним для здійснення концентрації положення про заборону конкуренції, яке стосується також продукції, що не є основним видом діяльності проданого суб'єкта.

Положення про заборону конкуренції в угодах про створення спільного підприємства. Питання особливостей правового регулювання положення про заборону конкуренції між материнськими компаніями та спільним підприємством є також досить цікавим. В Повідомленні Комісії ЄС зазначається, що у такому випадку положення про заборону конкуренції дає можливість спільному підприємству перейняти ноу-хау та гудвіл від своїх материнських компаній або захистити інтереси материнських компаній спільного підприємства від конкурентної діяльності спільного підприємства внаслідок отримання такого ноу-хау та гудвілу [10]. Загалом, положення про заборону конкуренції між материнськими компаніями та спільним підприємством є прийнятним, якщо термін його дії не перевищує п'яти років. Якщо термін дії положення про заборону конкуренції все ж перевищує три роки у певних випадках Комісія ЄС вимагатиме відповідного обґрунтування [3; 319].

В Повідомленні Комісії ЄС наголошується на тому, що положення про заборону конкуренції між спільним підприємством та материнськими компаніями, яке перевищує строк існування самого спільного підприємства, ніколи не буде вважатися таким, що є прямо необхідним для трансакції, а отже є забороненим [10; п.23]. Так, в більшості своїх рішень Комісія ЄС обмежує тривалість дії положення про заборону конкуренції строком, який необхідний для створення та організації діяльності спільного підприємства, аніж який дорівнює «життю» спільного підприємства [25]. Наприклад, в рішенні по справі *Bertelsmann/Mondadori/BOL Italia* [26] термін дії положення про заборону конкуренції був обмежений строком на п'ять років. Комісія ЄС вирішила, що такий термін дії положення про заборону конкуренції був достатнім для того, щоб забезпечити вихід спільного підприємства на ринок. Також в рішенні по справі *FNAC/COIN/JV* [27] Комісія ЄС обмежила

термін дії положення про заборону конкуренції для материнських компаній стосовно діяльності спільного підприємства строком, необхідним для повернення вартості інвестицій, який на думку Комісії ЄС, не повинен був перевищувати п'яти років.

Як і у випадку з положенням про заборону конкуренції під час придбання компаній, просторова дія положення про заборону конкуренції у відносинах між материнськими компаніями та спільним підприємством повинна бути обмежена територією, на якій материнські компанії здійснювали продаж своєї основної продукції/послуг до створення спільного підприємства. Хоча інколи географічні межі ринку можуть бути розширені, включаючи ринок продукції, на який материнські компанії планували виведення своєї продукції та почали робити певні інвестиційні кроки в цьому напрямку до моменту створення спільного підприємства [28].

Так само, дія положення про заборону конкуренції повинна обмежуватися колом продукції та послуг, що становлять основний вид господарської діяльності спільного підприємства, хоча є можливість розширення товарного ринку, шляхом включення тих товарів та послуг, що не були на ринку на момент створення спільного підприємства. Варто зазначити, що у випадку, коли мета створення спільного підприємства полягає в освоєнні нових товарних ринків, межі такої діяльності (товарні, просторові) визначатимуться договором про створення спільного підприємства або ж внутрішніми правилами. З цією метою, резюмується, що обмеження конкуренції між материнськими компаніями та спільним підприємством є необхідним лише стосовно ринків, що не є ширшими за територію, на якій спільне підприємство буде здійснювати свою діяльність з самого початку свого існування.

Таким чином, законодавство ЄС передбачає, що положення про заборону конкуренції, яке безпосередньо стосується концентрації та є необхідним для її здійснення, повинно бути проаналізовано разом з іншими аспектами заявленої концентрації та включено до відповідного рішення Комісії ЄС про схвалення або заборону концентрації.

Практика України

Законодавство України не містить жодної згадки про положення про заборону конкуренції, незважаючи на те, що зазвичай воно присутнє в більшості концентраціях та є невід'ємною частиною угоди купівлі-продажу бізнесу. Згідно статті 5 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (надалі – Закон України) [29] положення про заборону конкуренції підпадає під визначення узгоджених дій. Так, зазначається, що в якості узгоджених дій розглядаються укладання суб'єктами господарювання угод в будь-якій формі, а також будь-яка інша узгоджена поведінка (дія чи бездіяльність) суб'єктів господарювання. Безпосередньо ст. 6 Закону України наголошує на тому, що узгоджені дії, які призвели або можуть призвести до обмеження, недопущення або усунення конкуренції на ринку, є антиконкурентними та забороненими. Разом з тим ст. 6 Закону України містить невичерпний перелік узгоджених дій, які вважаються антиконкурентними. Зокрема, до заборонених відносять узгоджені дії сторін стосовно обмеження виробництва, товарних ринків, поділ ринків за територіальним принципом тощо.

Не дивлячись на те, що Закон України та інші нормативні акти встановлюються ряд критеріїв, дотримання яких може звільнити учасників узгоджених дій від отримання попереднього дозволу Антимонопольного комітету України (надалі – АМКУ), як правило, положення про заборону конкуренції в рамках купівлі-продажу бізнесу під такі виключення не підпадає. Таким чином, за відсутності законодавчого регулювання, положення про заборону конкуренції може бути розцінено АМКУ як антиконкурентні узгоджені дії, здійснення яких можливе лише після отримання учасниками концентрації відповідного дозволу на концентрацію та дозволу на узгоджені дії.

Слід зазначити, що отримання дозволу на концентрацію та дозволу на узгоджені дії - це дві різні процедури, які вимагають дотримання учасниками концентрації різних законодавчих вимог [2]. Зокрема, це підготовка окремих заяв на концентрацію та узгоджені дії, збір необхідних документів для подачі в АМКУ тощо. Крім того, подання кожної із заяв вимагає сплати окремого збору за розгляд заяви. Ще одним негативним моментом такої прогалини в законодавстві для суб'єктів господарювання є те, що така процедура займає достатньо багато часу, адже за загальним правилом, строк розгляду заяви на концентрацію становить сорок п'ять календарних днів, в той час як розгляд заяви на узгоджені дії здійснюється АМКУ протягом трьох місяців з дня прийняття конкурентним відомством відповідної заяви.

Зважаючи на те, що концентрація та узгоджені дії становлять два різних юридичних явища, а також на те, що положення про заборону конкуренції є необхідними для здійснення концентрації, необхідно зазначити, що застосування норм, що стосуються узгоджених дій, до положень про заборону конкуренції є помилковим. Більше того, положення про заборону конкуренції може бути адекватно оцінено лише в світлі юридичного аналізу відповідної концентрації, її впливу на ринок. Не можна забувати і про те, що надання АМКУ дозволу на концентрацію, але при цьому заборонивши учасникам концентрації застосовувати положення про заборону конкуренції, може призвести до відмови сторін від здійснення відповідної концентрації. Тому, слушною є думка Т. Тимченко про те, що антимонопольне законодавство України створює забагато перешкод для іноземних інвестувань в економіку України [6].

Отже, положення про заборону конкуренції в законодавстві України підпадає під визначення узгоджених дій та за певних умов потребує отримання попереднього дозволу АМКУ. Отримання сторонами концентрації дозволу на здійснення концентрації та дозволу на здійснення узгоджених дій – це дві різні процедури, які вимагають чіткого дотримання різних вимог законодавства. За відсутності законодавчого регулювання положення про заборону конкуренції учасники концентрації опиняються в безвихідній ситуації, коли, з одного боку, застосування положення про заборону конкуренції є необхідним для здійснення концентрації і, відповідно, повинно було б регулюватися положеннями, що стосуються концентрації, а з іншого – формально підпадає під положення, що застосовуються до узгоджених дій.

В праві ЄС рішення Комісії ЄС про те, що концентрація є сумісною із конкуренцією на внутрішньому ринку ЄС, розглядається як таке, що включає в себе дозвіл на застосування положення про заборону конкуренції, яке є безпосередньо пов'язаним із концентрацією та необхідним для її здійснення.

Безсумнівно, законодавство України про захист економічної конкуренції потребує внесення змін та доповнень в частині встановлення правового регулювання положень про заборону конкуренції. Зважаючи на те, що на законодавчому рівні Україна зобов'язалась привести своє національне законодавство про захист конкуренції у відповідність з законодавством ЄС, практика Комісії ЄС може бути використана в якості бази для прийняття на загальнодержавному рівні необхідних правових норм і, відповідно, стати ще одним кроком на шляху до гармонізації національного законодавства до права ЄС, а також сприяти здійсненню більшої кількості успішних концентрацій.

Література

1. Угода про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною від 16.06.94. Закон України №237/94; План Дій «Україна – Європейський союз» від 12.02.2005// www.rada.gov.ua (7.01.2010)

2. О запрете конкуренции: Правовое регулирование соглашений о запрете конкуренции в законодательстве Украины и ЕС. / Е.Ткаченко, В.Сологуб, А.Стахеева // Юридическая практика.- 2008.- № 7.- 12 февраля.
3. Celli, R. Grenfell, M. Merger Control in the United Kingdom and European Union. Kluwer Law International, 1997. – 289 с.
4. Varona E.N. Galarza A.F. Crespo J.F. Alonso J.B. Merger Control in the EU. Second Edition. – Oxford University Press, 2005. – 682 с.
5. Full & Nikpay. The EC Law of Competition. Second Edition. – Oxford University press, 2007. – 1844 с.
6. Тимченко Т. Non-Compete Covenants as Part of Sale of Business Agreements // http://www.pwc.com/ua/eng/ins-sol/publ/pwc_glu_eng.pdf (7.01.2010)
7. Council Regulation (EC) No 139/2004, 29.1.2004, OJ L 24, p. 1–22.
8. Commission Notice on restrictions directly related and necessary to concentrations 2005/C 56/03, пункт 2.
9. Regulation (EC) No 1/2003 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty, OJ L 1, 4.1.2003.
10. Maguire D. Competition Law and Non-Compete Covenants // <http://www.clubi.ie/competition/compframesite/noncompeteclasses.htm> (7.01.2010)
11. GEC/GPTH (Case IV/M.1226) пункт 24.
12. BHF/CFE/Charterhouse, (Case IV/M.319) пункт 16.
13. Nestle/Dalgety (Case IV/M1127) (1998) пункт 33; Clayton/Dubilier & Rice/Itelcel (Case COMP/M2077 (1997) пункт 15; Vodaphone Group plc/Eircell (Case COMP/M2305) (2001) пункты 21-22.
14. Digital/Philips (Case IV/M129) (1991) пункт 25; GECC/Avis Lease (Case IV/M234) (1992) пункт 15.
15. Toyota Motor/Toyota Denmark (Case IV/M1592) (1999), пункт 9.
16. RWE-DEA/Enichem Augusta (Case V/M/612), пункт 37.
17. Volvo/Renault V.I. (COMP/M.1980), пункт 56.
18. Delphi Automotive Systems/Lucas Diesel (Case COMP/M1784) пункт 10.
19. Kodak/Imation (IV/M.1298) пункт 74.
20. KNP BT/Bunz/Wilhelm Seiler (Case IV/M884) (1997) пункт 17; KingFisher/Glosslabor (Case IV/M1482) (1999) пункт 27; Dow/Enichem Poliuretano (Case COMP/M2355) (2001) пункт 28 та CDC/Banco Urquijo/JV (Case COMP/M1979) (2000) пункт 18.
21. Tesco/Catteau (Case IV/M301) (1993) пункт 10.
22. Birmingham International Airport (Case IV/M786) (1997) пункт 24-28.
23. EDF/South Western Electricity (Case IV/M1606) (1999) пункт 42.
24. Bayer/Lyondell (Case COMP/M1796) (2000) пункт 25-26.
25. Thompson-CSF/Eurocopter (Case IV/M1516) (1999) пункт 27.
26. Bertelsmann/Mondadori/BOL Italia (Case COMP/JV51) (2000) пункт 31.
27. FNAC/COIN/JV (Case IV/M1807) (2000) пункт 20.
28. Stora Enso/Assidoman/JV (Case COMP/M2243) (2000) пункт 49.
29. Про захист економічної конкуренції. Закон України, 2001 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - N 12.